

Thorkild Gravlund og Vestsjælland

Af *August F. Schmidt*

Thorkild Gravlund (1879 - 1939) var Lærersøn fra Halvøen *Reersø* ved Store Bælt. Bortset fra nogle Uddannelsesår boede han hele sit Liv på den lille Halvø, hvor gammeldags Forhold vedblev at herske næsten i hele Gravlunds Levetid. Her var hans Verden, og her følte han sig hjemme. Gravlund har bedre end nogen anden af vore Digtere i sine Bøger formået at fastholde *Stemningen* fra de gamle Landsbyer, der før Udskiftningen lå sammenbyggede hver for sig, og som i deres plastiske Hele stod så godt til det danske Landskab. Mellem Landsbyerne var ingen Bebyggelser, alt var her stille, og Naturen var romantisk skøn. Men det Landbrug, som da blev drevet, var set med vor Tids Øjne det rene Snalderværk. Thorkild Gravlund kunde se alt det skønne, og det der var værdifuldt i de gamle Bondetider. Man glemmer derfor ikke han Bog: „I gamle Essinge By“, hvor han tager Læseren med på Besøg i de enkelte Hjem i hans Barndomsby *Reersø*. Man får i Bogen et levende Indtryk af den gammeldags Befolkning, som boede her i sidste Halvdel af forrige Århundrede.

I Gravlunds vestsjællandske Landsbyer oplever man Sommeraftenens Tusmørkestemning, man ser Månens Lys strejfe de buklede Lervægge, og man hører i det fjerne en underjordisk Hund vuffe. Op ad Stuehusmurene står de høje Stokroser, og i Haverne er der mange Slags Blomster langs de

talrige Spadseregange, der i vore Dage tiest er inddraget i den store Græsplæne.

Om de gamle Landsbyfolk har Gravlund sagt mange dybsindige Ord, Sentenser, der nærmer sig Ordsprogets epigrammatiske Fynd: At være Bonde, det er dybest at have arvet. — Almue er Løndom, såre vanskelig at kende. Ingen Kultur ligner Almuekulturen. Bondekulturen er let nok at gå til, den har Tendens, som kan gribes. — Den højeste Kultur er ikke uopnåelig. Men den dybeste er uigennemtrængelig. — Når et Menneske bliver gammelt, dør det; når et Hus bliver gammelt, bliver det levende.¹⁾

Gravlund fortalte mig i 1925, at han havde afskrevet alle de gamle Dokumenter, der fandtes vedrørende det fortidige Reersøs Landbrug, Gårde, Beboere m. v., men han vidste ikke, hvorledes han skulde få en Bog med et så lokalt Indhold offentliggjort. Heldigvis lykkedes det ham i 1933 ved Sorø Amtstidendes Hjælp at få Arbejdet ud. Det blev Bogen: „Reersø Land“ (218 Sider), et stedshistorisk Værk af megen Værdi. Det indeholder et Utal af Enkeltheder fra gamle Dage og til Tiden indtil 1933. Teksten er suppleret med en omfangsrig Liste over Reersø Markbog og dens Stednavne. I denne Liste med Tabeller findes Oplysninger om Reersø By-mænd og Gårde i 1686 og 1933. I „Reersø Land“ har Gravlund holdt sine Digterevner fangne, han lader her de gamle Skriftstykker selv tale. Det har været ham muligt at supplere dem med Oplysninger om Reersø i Nutiden, hvad man meget må påskønne. „Reersø Land“ er et udpræget lokalhistorisk Arbejde, og det ligner slet ikke Gravlunds øvrige Bøger og Afhandlinger vedrørende hans vestsjællandske Hjemstavn. „Reersø Land“ har sin særlige Værdi ved, at Bogen kan læses som en Kommentar til Gravlunds folkepsykologiske Afhand-

Thorkild Gravlund og Vestsjælland

linger og Digterværker, af hvilke de fleste har Tilknytning til Vestsjælland.

Thorkild Gravlund var en skarp Iagttager, og han besad altid en selvstændig Mening om de Emner, han beskæftigede sig med. Tidligt kom han ind på et Studium af alle de *Skel*, der forekommer ude i Landskabet, således Skove, Vandstrømme, Bakker, Dale, Søer, Diger o. s. fr. Store Sten, der fandtes i Skellene mellem Sogne, Landsbymarker m. v., til lagde han stor Betydning som Skelmærker. Herom har Gravlund skrevet de to Småbøger: „Skelstene“ og „Øsagnet“, begge fra 1923. De gamle danske Folkeskel, der nu er nedtrådte og udslittede, men erstattede af de nyere, administrativt bestemte Sogne, Herreds- og Amtsgrænser, udnytter Gravlund i sine tre Bøger: „Dansk Bygd“ I - III (1917, 1922, 1930), hvor Landområdet *Bygd* træder klart frem. Bygden var den Egn, hvor Bomænd var vejkendte og almindelig kendt med Folk. Ordet betegner et bebygget Område og opfattedes ofte som Modsætning til Ødemark. En Bygd var undertiden det samme som et Syssel. Hos Gravlund opfattes Bygden som det folkeligt afgrænsede Område, den folkelige Types oprindelige Hjemsted. De første Bygdegrænser var, som nævnt, bestemte af Naturforholdene, af adskillende Skove, Vandløb, ufarbare Enge og Moser o. s. v., og Grænsernes århundredlange Bevarelse har beroet på Samfærdselens Vanskeligheder. Det er naturligt, at disse folketyperiske Skel udviskes mere og mere gennem det voksende Samkvem mellem de forskellige Egenes Beboere, og at Påvisningen af dem, efterhånden som de udviskende Tider rinder, bliver stedse vanskeligere, i mange Tilfælde helt umulig. 2)

Gravlunds Tanker om Skellene, der afgrænsede Bygderne, har han første Gang meddelt sig om i Kapitlet „Skellene“

i Bogen: „Landsmands Lov“ (1916), et tankerigt og dybt fængslende Arbejde, men han har allerede i sine første folkepsykologiske Afhandlinger udnyttet Bygd-Begrebet, idet han i Arbejdet om Reersø (i Danske Studier 1907, S. 25 - 28) behandler et afgrænset Landområde udfra folkloristiske Synspunkter. Han fortsætter på denne Måde gennem Årene med en Række Afhandlinger om mange forskellige danske Egne, hvis folkelige Særpræg han skildrer på Grundlag af egne Jagttagelser (og Optegnelser) fra Rejser trindt om i Danmark, suppleret med Folkeminder hentet fra Evald Tang Kristensens Bøger og Dansk Folkemindesamling, ligesom Landsbyernes gamle Love (de såkaldte Vider og Vedtægter) også var ham til megen Nytte. I Romanen: „Bagstræbernes Bog“ indgår en Landsbylov. Den var for Landsbymændene højeste Instans efter Kongen. Den gav Landsbyen sit Præg, og den skulde Mændene lyde.

De forskellige Bygdafhandlinger samlede Gravlund i de ovennævnte Bøger: „Dansk Bygd“ I - III. Heri kan man blandt andet læse om Reersø, Røsnæs, Nekselø, Aversis-Skuderløse, Ringsted Herred, en vestsjællandsk Bygd: Vårby Å og Skørpinge Skel, Stevns, Hedeboer, Skovboer, Sjællandsk, Sjællandsk-Jydsk, foruden om Bygder på Lolland-Falster og i Jylland. Gravlunds egne Optegnelser, der vistnok er fuldt udnyttede af ham selv, forefindes i Dansk Folkemindesamling på Det kongelige Bibliotek. 3)

Fra Gravlunds Bygdebøger kan eksempelvis anføres, at han i Bind II og III har særlig mange Oplysninger fra Sorø Amt („min Egn“). Naturligt nok havde *Ringsted Torv*, Sjællandsfarernes gamle Ting, hans særlige Interesse. Han skriver herom, at der „er intet Torv som Ringsteds . . . Det samler som i et eneste stærkt og dybt Billede Danmarks-

Thorikild Gravlund og Vestsjælland

historien . . . Her ligger tre gamle Tingstene, hvor den vestre Vej gaar ind i Byen. De holder Stedet bundet i Historien, som de bindes selv af en mægtig Tildragelsens Sum, de tre graa Sten, sledet glatte af rindende Tid, susende Vejr, af Borgere, Bønder og Børn.“ 4)

I Tilslutning til de tre Bygdbøger bør nævnes det fint udstyrede Værk: „Herredsbogen“ I - III (1927 - 30), der er skrevet på Grundlag af Folkeminder, navnlig Stedsagn, der kan sættes i Forbindelse med gamle Herredsskel. Hovedtankegangen i Værket er den, at på den anden Side et Skel i Landskabet træffes andre Vætter, der i den gamle Almues Opfattelse herskede i de forskellige Egne (Bygder). „Almuen har i sine Sagn paa egen Maade tegnet sin folkelige Historie i jordknyttede Minder. Folkesagnene bliver virkelig Historie, naar de ikke stilles op som litterære Enkeltheder, men ses i deres Sammenhæng med Bygden og Bygdegrænsernes Modsetninger . . . Herredernes Historie har Folket selv fortalt i alle sine stedfæstede Minder og i sin daglige kulturbundne Færden mellem de skillende Aaløb, Bakkedrag, Skovbryn og Strande.“ Med disse Ord giver Gravlund en udmærket Karakteristik af sit Værk, som indeholder et rigt Stof, der vil være til Gavn for fremtidige Forskere.

Herrederne i Sorø Amt er omtalte i „Herredsbogen“ I. Ringsted Herred, S. 7 - 16. Alsted Herred, S. 17 - 24. Vester og Øster Flakkebjerg Herreder, S. 113 - 19, Slagelse Herred, S. 120 - 126.

I Gravlunds næste Arbejde: „Sysselbogen“ (1931), der er på 274 store Sider, er det de gamle, større administrative Områder: *Sysslene*, der afgiver det geografiske Grundlag for de forskellige Kapitler, således Sjællands Medelsyssel, Sjællands østre Syssel, Sjællands vestre Syssel, Det søndre Syssel

August F. Schmidt

— og således hele Danmark rundt. Syslerne fremtræder i Kong Valdemars Jordebog fra 1231, hvor deres Plovtaal nævnes. Men Syslerne er noget mere end Skattejordsinddeling efter Plove. På Grundlag af Jordebogen 1231 og andre gamle Kilder meddeler Gravlund lærerige Skildringer om Folkeliv og Folkedigtning indenfor de enkelte Sysler, således en Del af ham selv optegnede Folkeminder. I Værket er Side 40 - 52 meddelt en Række morsomme og indholdsrige Mundheld. Gravlunds Måde at læse Egshistorie på er både fornøjelig og fængslende. Med dyb Indlevelse i Sagnenes og den øvrige Folkedigtningens Verden formåede han at sammenkæde de utallige Småtræk, så der blev en storartet Helhed ud af dem.

I „Dansk Bygd“ I - III og i Sysselbogen er indarbejdet adskillige Byremser. Om disse har Gravlund skrevet en selvstændig lille Bog: „Kongerejsen“ (1924), hvori er inddraget et stort Antal af vore Byremser, en primitiv Folkedigtningssgruppe, som han allerede har omtalt i „Dansk Bygd“ I, 9 - 16. Han mener, at disse Remser er digtede af Folk, der i Middelalderen og senere fulgte Kongerne på deres Rejser i Rigets forskellige Egne. Det er underholdende at læse Gravlunds Kommentar til de enkelte Remser. 5)

Et betydeligt Arbejde blandt Gravlunds Bøger, der har Tilknytning til Middelalderen, er „Danerloven“ (1925), skrevet på Grundlag af Skånske Lov, Erik Sjællandske Lov og Jyske Lov (1241). Gravlund sammenstiller de tre Landsdeles Love, som han mener er det største, Danskerånden har skabt. Han er af den Anskuelse, at vi også nu skulde have lignende Love, skabt i de forskellige Landsdele, ligesom han også er Tilhænger af den gamle Herredsbevæbning. I „Danerloven“ lader Gravlund de gamle Landskabslove få Mæle ved at

Tborkild Gravlund og Vestsjælland

personificere dem som vise gamle Bønder på Rigets Grandestævne.

Nævnes må også Gravlunds Bog: „Kongesagn“ (1926), hvori han har genfortalt en Række Kongesagn efter Saxo, som han omtaler som den største danske Historieskriver. Gravlund genfortæller her kortfattet Sagnkredsene om Skjoldungerne, Stærkodder, Kong Skjold, Rolf Krake, Hagbard og Signe, Bråvallaslaget, Vermund og Uffe m. v. Gravlund viser sig i „Kongesagn“ som en benådet Genfortæller af vore Oldtidssagn. Med Knaphed og Fynd, med Satire og Vid, alt som de forskellige Sagnoptrin kræver det, meddeler Digteren Saxos gamle Kongesagn, hvorfor vi her har et virkeligt værdifuldt Tilskud til vor folkelige Sagnlitteratur. 6)

Foruden den uforglemmelige Bog: „Vandringer i Nationalmuseet“ (1928) må her nævnes Romanerne „Bod“ (1930), „Ransmænd om Samsø“ (1929), en Roman om Dronning Margrete, hvorom der kendes Sagn fra Reersø, og den skønneste af hans Romaner med Emne fra Middelalderen: „Danmarks Dreng“ (1934), hvor der gives en dejlig Skildring af Saxo, Danmarks Dreng, den lille årvågne Lytter, der på bare Ben kiler fra Sted til Sted for altid at være, hvor det store sker. Dybt og inderligt, stærkt og stolt, tjener han Folket og fæster med sin Pen (hvad den end bestod af) Minde til Minde, bygger Folkets Fremtid i ukendte Århundreder. Vi følger Saxo i den digteriske Fremstilling fra hans fattige Vugge til hans fattige Grav og ser hans Værk blive til af utallige Sagn og Syner. Vi oplever hans leende Øjne og hans lyttende Øre. Hans Sind var vågent for Liv og Leg, for Kamp og Strid, for Dåd og Digt, for Frihed, Ret og Ære. Således var Saxo, Danmarks Dreng. 7)

★

Vi kommer nu til et andet Område af Gravlunds folkloristiske Forfatterskab, hans Studier vedrørende *dansk Folkekarakter*. Han begyndte også her med sin vestsjællandske Hjemegn. Således fremkom i 1908 hans Afhandling: „Sjællandske Karakterstudier“ (Fra Dansk Folkemindesamling, 53 - 60), og også i 1908 fik han offentliggjort (i Danske Studier, 35 - 45) „Nogle Grundlinjer i Folkekarakteren“. 1909 vandt Gravlund en af Foreningen Danmarks Folke minder udsat Prisopgave med to Afhandlinger: „Kristrup ved Randers“ samt „Reersø og Oplandet“ (begge udgivet i Danske Studier 1909, 85 - 103 og 129 - 147). De således begyndte Studier i den danske Folkekarakter fortsatte Gravlund systematisk, og de første Bøger han fik frem herom, var „Sjællændere og Jyder“ (1911) og „Fynboer“ (1914). Disse to Arbejder, suppleret med „Lollændere og Falstringer“, samlede i Værket: „Dansk Folkekarakter“ (1919), et monumentalt Arbejde i Gravlunds store Forfatterskab. I Skildringen af Sjællændere og Jyder finder Gravlund ikke Tyngdepunktet i Modsætningen, Uensartetheden mellem de to Folkekarakterer, „Modstillingen“, som han her kalder det, nej, det ligger tværtimod i „Samspillet“ mellem dem: den dybe Følelse af Samhørighed og Fællesskab, der besjæler Jyder og Sjællændere i deres indbyrdes Forhold til hverandre. Denne Fællesskabsfølelse, dette Samspil er for ham Loven i Danmarks Historie.

„Dansk Folkekarakter“ er opbygget af et Væld af Enkelttræk, dels indsamlede af Forfatteren selv, dels hentet fra den folkloristiske Litteratur og fra Dagblade. 8) Når Bogen har fået et vist Helhedspræg, ligger det for det første i den subjektive Sikkerhed, hvormed Gravlund behandler sit Stof, og dernæst i det usædvanlige folkelige Instinkt, han var be-

Thorkild Gravlund og Vestsjælland

nådet med. Gravlunds friske og djærve Almue-Lune lægger en munter Tone over Skildringen, hvorved opnåes en underholdende Virkning, og ikke mindst herved fængsles man stærkt af dette betydelige Værk. 9) Et planlagt Bind om Skåninger og Sønderjyder er ikke udkommet.

I Tilslutning til „Dansk Folkekarakter“ kan læses Gravlunds Bog: „Vi flokkes“ (1927), hvori behandles mange Emner fra det nutidige Danmark, bl. a. Dyrskue og Mennesker, Automobilet, Færdselsveje i Norden m. v. — Bogen „Hus“ (1932) indeholder en Skildring af det gamle Daneriges Hustyper fra Slesvig til Halland. De får Liv i hver sin egensprægede Egenart. Vi har her en Fortællingskreds med Emner fra samme Milieu ligesom i „Byens Bedste“ (1928), der handler om fordums Landsbyhåndværkere. „Det bakkede Land“ (1933) består af 26 Artikler om Sagn, Folkeviser, Kirkefærd, Helg, Høst, Gadekær o. s. fr. I sine Småskildringer af Folkets gamle Værdier, som forsvinder, og som vi med Gravlund holder af, bliver han aldrig kedelig.

En særlig Plads i Gravlunds Forfatterskab indtager Bogen: „Landsmands Lov“ (1916), der indeholder en Forklaring på Almuesindet og på det, Gravlund kalder „den oprindelige Nationalfølelse“. Bogen har mange digterisk formede Betragtninger over Emner som Bonde, Ejendom, Tradition og Disciplin, Hjemstavn, Folkets Kunst m. v. Vi har her et særligt værdifuldt Arbejde, skrevet af en Digter, der besad megen Viden om Befolkningen i det gamle Danmark. „Landsmands Lov“ indeholder Tanker, som ikke forekommer i Gravlunds andre folkepsykologiske Værker, og ofte er dens Stil af en henførende Skønhed, f. Eks. Side 67 - 68, 132 - 134.

Thorkild Gravlund reflekterede ikke stærkt over Folke-mindernes historiske Kildeværdi. Han så det som sin Opgave

August P. Schmidt

at udnytte Folkedigtningen og lade den levere Stof til den Fremstilling, han agtede at udarbejde. Og Fremstillingen var altid præget af en Digers Hånd og derved fængslende at læse. — Folkedigtningen har sin særlige Betydning ved, at den belærer os om de bortgangne Slægters Opfattelse af en Tilværelse, som de ikke forstod meget af. I moderne Historieforskning må vi f. Eks. underkende Sagnenes Værdi som autentiske Kilder. 10) Man vurderer dem her som Folkedigtning, som Almuens primitive Forklaringer, dens Forsøg på at forstå den Verden, der omgav den.

★

Thorkild Gravlunds to første skønlitterære Bøger: „Øen“ (1903) og „I gamle Essinge By“ (1905) er nært knyttet til Reersø. Men også Hovedparten af hans mange øvrige Romaner og Fortællinger har Tilknytning til den hjemlige Halvø eller Egnen nærmest Øst herfor. Enkelte af hans Romaner har Handling henlagt til Sydslesvig, således „Alfarveje og Bedesteder“ (1922), hvor Ditlev Thingholt til Model har den sydslesvigske Dankshedsfører *Peter Lassen* i Strukstrup (Angel), medens „Ransmænd om Samsø“ (1929) har sit gamle Emne fra denne Kattegatsø.

Udgangspunktet for mange af Gravlunds Romaner og Fortællinger er et Sagn, en Trosforestilling, en Byremse ell. lign. Og det bærende for de fleste af hans Personers Handlinger er et *Folkeminde*. Der er altid noget virkeligt genialt over Gravlunds Udnyttelse af de gamle folkelige Forestillinger. I Romanerne: „Alfarveje og Bedesteder“ (1922) og „Voksebro“ (1923) er det en Byremse og en Slags Kæresteremse, der er det stadigt tilbagevendende. Disse simple Remser

Thorikild Gravlund og Vestsjælland

minder om Folkevisernes Omkvæd, når Gravlund udnytter dem.

Den smukkeste af hans Bøger i Romanrækken „Stranden rundt“ er „Ellefolket“, der som sit Grundlag har den gamle Tro, at Ulykke vil følge den, der sløjfer Ellefolkenes Høj. Gravlund har evnet at gennemføre Tanken. Det går galt for Folkene i Gården, da Højen er borte, — men længe efter dens Sløjfning går Folket stadig ad en lille Sti op til de svage Rester af Højen, der i de lange Tider havde været Byens Værn mod Uvættene. Sagnet om Jættekvinden, der af „Trå“ efter Jætten bygger en Bro af Sten ud til Holmen i Vandet, er et digterisk Indfald, der straks sætter Læserne i Forventning, når man begynder på Romanen „Jættebroen“ (1919).

I Romanen „Voksebro“ (1923) fremtræder tydeligt en af Digterens Grundfølelser: *Flokkfølelsen*. Hvad Mennesker udfører i Flok er samfundsbærende. De gamle Landsbyer med Markfællesskab og Love (Vider og Vedtægter) var for Gravlund af væsentlig Værdi, hvor det gjaldt om Bevarelsen af vor almene Kultur. Andelsbevægelsen så han som en Fornyelse af Landsbyfællesskabet. I „Vejrgabet“ (1917) lader Digteren den gamle Nilaus pille ved Høstmaskinerne, så de ikke straks kunde benyttes. Rugen blev man derfor nødt til at høste i Fællig på gammeldags Manér.

Gravlund priser de Tider, da man gik bag de krogede Jern, hvad han har skrevet en Skitse om i C. Th. Roms Have- og Landbrugstidende September 1919, videreført i Bogen: „Vi flokkes“ (1927) i Kapitlet „Høst“.

Det gælder overalt i Gravlunds Bøger, at han har valgt den vanskeligste Form at give Stoffet fra sig i. Han lagde alle Publikumshensyn til Side og gav os Værker, hvori Fortid og Nutid på mærkelig Måde er sammensvejset, uadskilleligt

August F. Schmidt

glødende i sin Masse, rigt i det underfundige Vekselsspil mellem gammelt og nyt. Falmede Tiders Visdom får ny Gyldighed. 11.)

I Gravlunds Forfatterskab er der et Væld af Personer, og deres Væremåde og Udtalelser er af Digteren lagt således ind i Handlingens Gang, at man føler deres Adfærd og det, de siger, som det eneste rigtige i den givne Sammenhæng. Derfor er der noget troværdigt over Gravlunds Personer, af hvilke de ypperstskildrede er Nilavs og Mads Vejrgab i Romanen „Sognet“ (1921), hvor Skildringen af Nilavs Dødsvision er af en gribende Storhed. Den gør det stærkeste Indtryk og er uden Sidestykke i vor Litteratur. 12).

Thorkild Gravlund var født så langt tilbage i Tiden (16/8 1879), at han nåede at få personligt Bekendtskab til Resterne af det gamle sjællandske Landsbyliv, hvis Forudsætninger er at søge tilbage gennem Middelalderen til Oldtiden. Han lader os forstå noget af den virkelige gamle Sammenhæng, måske bedst fremstillet i Romanen „Flintenstens Ole“ (1924), og han lader os medopleve Resterne af den gamle Bondetid med alle dens alderdommelige Skikke, Trosforestillinger, Bygninger, Redskaber og Arbejds måder. Den nye Tid havde sit Gennembrud i hans Barndom, da Andelsbevægelsen og Maskintiden satte ind og ændrede meget i Levevilkårene hos Landbefolkningen. Han nåede også at opleve Begyndelsen af de helt nye Tider med Hormonbekæmpelsen af Ukrudt, Maskinstationer m. v. Men han var de gamle Tiders Mand,¹³⁾ og hans særlige og store Evner lå i Skildringen af de fordums stille Dage, der for ham var så lærerige at vandre i, og han har ved sin Gerning gjort disse Dage rige for de Landsmænd, der af Drift gerne følger denne „Fædre-

Thorkild Gravlund og Vestsjælland

nes Søn" tilbage til de Tider og Tilstande, som nu for stedse er forbi.

Det er en gammel, nu sunken Verden, man er inde i, når man læser Gravlunds Bøger. Den Skanse, han vilde forsvare, måtte falde. Hvad der er indtruffet efter hans Bortgang 4/12 1939 er af så skelsættende Natur, at det meste af det, Gravlund kæmpede for, nu hører en ganske svunden Tid til. Men det gælder for enhver Tids Digterværker, at deres Værdi ikke forringes, fordi de ikke har et Indhold, der svarer til en senere Tids Samfundsopfattelse eller Livssyn. Deres varige Betydning er at finde i det, de beretter om den Periode, deres Indhold er knyttet til, og i det stilistiske Mesterskab, hvori de er affattede. På disse Områder må Gravlunds bedste Arbejder siges at have varig Betydning. Han har indført Vestsjælland i den danske Digtning, i vor Litteratur, det bedste, vi som Nation ejer.

Thorkild Gravlund rådede over en stor Fremstillingsevne. Hans Prosa er ejendommelig, både når den er højstemt og fortættet, og når den giver Almuefolks mundrette, sindrige og rappe Replikskifte. Hans fuldkomne Kendskab til den vestsjællandske Dialekt, til dens Ordvalg og Tonefald, giver hans Bøger et Præg af Ægthed, tilligemed en hjemlig og hjertelig Tone, hvorfor hans farverige og kraftige Stil forlener dem med en egen Højhed, som umiddelbart griber følsomme Læseres Sind.

Det er at ønske, at Gravlunds Forfatterskab engang må blive gjort til Genstand for en indgående sproglig Analyse af en Sprogforsker, der behersker det vestsjællandske Mål.¹⁴).

★

August F. Schmidt

Den 16. August 1942 blev der på „Skiften“ på Reersø afsløret et Mindesmærke for Thorkild Gravlund. På denne Sten står at læse *Vilhelm Andersens* mesterligt affattede Indskrift:

*„I Sognet var han
Fædrenes Søn
i Digt og Daad
Danmarks Dreng.“*

I disse Linjer, hvori indgår to af Gravlunds Bogtitler: „Sognet“ og „Danmarks Dreng“, er det hele sagt om denne Digter, der begyndte at skrive om Øen og dens By, hvorefter han fortsatte med Sognet, dernæst med Herreder og Sysler og senere hele „Stranden rundt“, fra Skåne til Ejderen, fra Vikingetiden til Grænsestriden 1920.

Enhver Landsmand til ham vil føle Taknemmelighed, når de står ved hans Mindesten og læser om denne Fædrenes Søn, der var Danmark en god Dreng.

NOTER

- 1) Thorkild Gravlund: Dansk Folkekarakter (1919), 18 - 19.
- 2) Richardt Gandrup: Døgnet og Tiden (1926), 91.
- 3) Optegnelserne om de gamle Landsbylav har jeg udnyttet i min Bog: Oldermænd og Bystævne (1945), som jeg har tilegnet Gravlunds Minde. Se nærmere herom i min Bog: Memoirer og Breve (1951), 39.
- 4) Dansk Bygd II (1922), 23. I Aarboeg for Historisk Samfund for Sorø Amt (1932), 57 - 75, har jeg benyttet utrykte Optegnelser af Gravlund vedrørende Landsbyer i Sorø Amt. Se samme Årbog 1930, 106.

Thorkild Gravlund og Vestsjælland

- 5) Det har ikke været mig muligt at give Gravlund Medhold om Remserne som digteriske Vidnesbyrd om de gamle Kongers Gæsterejser, hvad jeg nærmere har uddybet i min Bog: Danmarks Byremser (1957).
- 6) Jfr. Fyns Venstreblad 31/12 1926 (Aug. F. S.).
- 7) Sune Andresen: Litterære Perspektiver (1949), 170 - 71.
- 8) Når der i Dansk Folkekaracters Noter er adskillige Henvisninger til Kolding Folkeblad, har dette sin Årsag i, at han antagelig var gratis Abonnent på dette Blad, som hans Hustrus Broder, Laurits Thastum, var Redaktør af i Perioden 1901 - 17.
- 9) Richardt Gandrup: Døgnet og Tiden (1926), 87.
- 10) Man kan derfor ikke altid følge Gravlund i hans Anskuelser om Sagn knyttet til store Sten. Således har jeg i min Bog: Danmarks Kæmpesten (1932) givet en anden Tolkning end Gravlund af disse Sten. Side 48 i min Bog er der en direkte Modsigelse af Gravlund. Dette gav Anledning til en skarp Kritik fra ham i Højskolebladet 27/1 1933, hvor der så førtes en kort, men skarp Polemik om Emnet. Se min Bog: Memoirer og Breve (1960), 38 - 39. Jfr. hermed mine artikler om Gravlund i Fyns Venstreblad 4/1, 6/1, 8/1 1924.
- 11) Cai M. Woel: Det reaktionære Danmark (1928), 25.
- 12) Se min Artikel: Den døende Bonde (Vejle Amts Folkeblad 20/8 1958).
- 13) Jfr. Richardt Gandrup: Døgnet og Tiden (1926), 93 - 98.
- 14) Cai M. Woel har i sin Bog: Thorkild Gravlund (1927), 118 - 25, meddelt en Liste over en Række karakteristiske Ord og Udtryk fra Gravlunds Forfatterskab. — Der bliver vel næppe udsendt en videnskabelig Udgave af Gravlunds Bøger; thi til en sådan vilde det ikke være så svært at meddele folkløristisk Kommentar. — En Fortegnelse over Gravlunds Bøger og Afhandlinger findes i Dansk skønlitterært Forfatterleksikon 1900 - 1950, Bind I (1959), 400 - 403. Af dette Værk ved Svend Dahl m. fl. erfares det, at Gravlund har skrevet ca. 50 Bøger. Den ret store Litteratur om ham er nævnt i anførte Leksikon, dog mangler man der Hans Ellekildes Afhandling: Thorkild Gravlund (Nordisk Tidskrift, Stockholm 1919, 81 - 100).